

Nové možnosti rozvoje vzdělávání na Technické univerzitě v Liberci

Specifický cíl A2: Rozvoj v oblasti distanční výuky, online výuky a blended learning

NPO_TUL_MSMT-16598/2022

Pedagogika I.

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Základní činitele výchovného procesu – vychovatel a vychovávaný

Činitele ovlivňující

Činitele ovlivňující výchovný proces jsou faktory, které mají vliv na průběh a výsledky výchovy. Činitele ovlivňující výchovný proces lze rozdělit na dvě skupiny:

Vnitřní činitele

Jsou to činitele, které jsou spojeny s výchovnou situací nebo s osobou, která výchovu realizuje.

Mezi vnitřní činitele patří například:

- Subjekty výchovy – jsou to osoby, které výchovu realizují. Mezi subjekty výchovy patří rodiče, učitelé, vychovatelé, trenéři, ale i další lidé, kteří se s dítětem či mladým člověkem setkávají.
- Objekty výchovy – jsou to osoby, které jsou výchovou ovlivňovány. Mezi objekty výchovy patří děti, mládež, dospělí, ale i celé skupiny lidí.
- Cíle výchovy - jsou to stavy, které výchova chce dosáhnout. Cíle výchovy mohou být různé, například rozvoj schopností, dovedností, znalostí, hodnot nebo postojů.
- Obsah výchovy – je to to, co je výchovou ovlivňováno. Obsah výchovy může být různý, například znalosti, dovednosti, hodnoty, postoje, návyky, ale i způsob chování.
- Metody výchovy – jsou to způsoby, jak výchovu realizovat. Mezi metody výchovy patří například slovní metody, názorně-demonstrační metody, dovednostně-praktické metody, ale i další metody.
- Formy výchovy – jsou to způsoby, jak výchovu organizovat. Mezi formy výchovy patří například formální výchova, neformální výchova, informální výchova, ale i další formy.
- Prostředí výchovy – je to prostředí, ve kterém výchova probíhá. Prostředí výchovy může být různé, například rodinné prostředí, školní prostředí, pracovní prostředí, ale i další prostředí.

Vnější činitele

Jsou to činitele, které jsou spojeny se společností nebo s prostředím, ve kterém výchova probíhá. Mezi vnější činitele patří například:

- Sociální podmínky – jsou to podmínky, které jsou spojeny se společností, ve které výchova probíhá. Mezi sociální podmínky patří například ekonomické podmínky, politické podmínky, kulturní podmínky, ale i další podmínky.

- Kulturní podmínky – jsou to podmínky, které jsou spojeny s kulturou, ve které výchova probíhá. Mezi kulturní podmínky patří například hodnoty, tradice, zvyky, ale i další podmínky.
- Technologické podmínky – jsou to podmínky, které jsou spojeny s technologickým rozvojem. Mezi technologické podmínky patří například rozvoj technologií, dostupnost technologií, ale i další podmínky.

Vnitřní činitele mají přímý vliv na průběh a výsledky výchovy. Vnější činitele mají nepřímý vliv na průběh a výsledky výchovy, protože ovlivňují vnitřní činitele.

Příklady vlivu činitelů na výchovný proces:

- Subjekty výchovy – vliv rodičů na vývoj dítěte je zásadní. Rodiče jsou těmi, kdo dítě vychovávají od jeho narození. Jejich výchovné působení má vliv na vývoj dítěte v mnoha oblastech, například na jeho osobnost, chování, hodnoty, dovednosti a znalosti.
- Cíle výchovy – cíle výchovy určují, co výchova chce dosáhnout. Pokud jsou cíle výchovy jasné a srozumitelné, usnadňuje to průběh výchovy.
- Obsah výchovy – obsah výchovy určuje, co je výchovou ovlivňováno. Pokud je obsah výchovy přizpůsoben potřebám a zájmům dítěte, je pravděpodobnější, že bude výchova úspěšná.
- Metody výchovy – metody výchovy jsou způsoby, jak výchovu realizovat. Pokud jsou metody výchovy vhodné pro konkrétní situaci, je pravděpodobnější, že budou úspěšné.

Formy výchovy – formy výchovy jsou způsoby, jak výchovu organizovat. Pokud jsou formy výchovy vhodné pro konkrétní situaci, je pravděpodobnější, že budou úspěšné.

- Prostředí výchovy

Vychovatel a vychovávaný

Vychovatel a vychovávaný jsou dva pojmy, které jsou vzájemně provázané. Vychovatel je osoba, která se věnuje výchově jiné osoby, vychovávaného. Vychovatel má za úkol pomáhat vychovávanému v jeho rozvoji, a to jak fyzickém, tak psychickém a sociálním.

Vychovatel je osoba, která má zkušenosti a znalosti v oblasti výchovy. Vychovatel může být rodič, učitel, trenér, ale i další osoba, která se věnuje výchově. Vychovatel by měl mít následující vlastnosti:

- Přírozenou autoritu - vychovatel by měl mít u vychovávaného autoritu, aby mohl jeho výchovu efektivně ovlivňovat.
- Empatii - vychovatel by měl být schopen pochopit pocity a potřeby vychovávaného.
- Trpělivost - výchova je dlouhodobý proces, který vyžaduje trpělivost.
- Otevřenost - vychovatel by měl být otevřený novým poznatkům a zkušenostem.

Vychovávaný je osoba, která je výchovou ovlivňována. Vychovávaným může být dítě, mladý člověk, ale i dospělý člověk. Vychovávaný by měl mít následující vlastnosti:

- Otevřenost - vychovávaný by měl být otevřený výchově a měl by být ochoten se učit novým věcem.
- Schopnost spolupracovat - vychovávaný by měl být schopen spolupracovat s vychovávačem a dalšími osobami, které se na jeho výchově podílejí.
- Schopnost učit se z chyb - vychovávaný by měl být schopen učit se z chyb, které dělá.

Výchovný proces

Výchovný proces je proces, ve kterém se vychovatel snaží ovlivnit vychovávaného. Výchovný proces je komplexní a zahrnuje mnoho faktorů, například:

- Vztah mezi vychovávačem a vychovávaným - vztah mezi vychovávačem a vychovávaným je jedním z nejdůležitějších faktorů, které ovlivňují výchovný proces.
- Cíle výchovy - výchovný proces je zaměřen na dosažení určitých cílů.
- Prostředky výchovy - výchovný proces využívá různé prostředky, například slovo, příklad, hry, ale i další prostředky.
- Metody výchovy - výchovný proces využívá různé metody, například metodu přesvědčování, metodu motivace, metodu trestu, ale i další metody.

Použitá a doporučená literatura

Kyriacou, CH. L. *Klíčové dovednosti učitele*. Praha: Portál, 2005.

Průcha, J. *Česká vzdělanost. Multidisciplinární pohled na fenomén národní kultury*. Praha: Wolters Kluwer, 2015

Průcha, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál 2017.

Průcha, J., Mareš, J., Walterová, E. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003.
ve vzdělávání. Praha: Portál, 2012.

Vališová, A., Kasíková, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007.